

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2015

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 100

Memorandamo ona o na le maqephe a 13.

ELA HLOKO:

- Sebedisa ruburiki ena ka nako tsohle ha o lekanyetsa meqoqo (Pampiri ya 3, KAROLO YA A).
- Matshwao a 0–50 a arotswe ho ya ka dikgato tse 5 tsa ditlhaloso tsa phihlello.
- Lekgetheng la Dikahare, Puo le Setaele, tlhaloso e nngwe le e nngwe ya phihlello e arotswe habedi ho hlahisa boemo bo hodimo le boemo bo tlase; boemo bo bong le bo bong bo na le tlhaloso ya bona.
- Lekgetha la Sebopelohona ha le a arolwa ka bokgoni bo nang le boemo bo hodimo le bo tlase.

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO (Nehelano le mehopolo) ho rala le ho hlophisa mehopolo le dintlha, kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo MATSHWAO A 30	Boemo bo hodimo	28–30	22–24	16–18	10–12	4–6
		-Nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang -Mehopolo e matla, e phepetsa monahano mme ke e kgodisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	-Nehelano e ntle e supang tsebo le bokgoni -Mehopolo ke e ipapisitseng ka botlalo le sehlooho mme e kgahlisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	-Nehelano ke e kgotsofatsang ditlhoheho -Mehopolo e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	-Nehelano e momahane mona le mane -Mehopolo ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang -Ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi	-Nehelano e tswile lekoteng e ho hang -Mehopolo ke e sa tsepamang e dubakaneng -Ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa -Ha o hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo
	Boemo bo tlase	25–27	19–21	13–15	7–9	0–3
		-Mosebetsi o tswileng matsoho le ha o haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehang -Mehopolo ke e supang boiphihlelo bo hodimo -O hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	-Mosebetsi o radilweng hantle -Mehopolo ke e loketseng mme e thahasellisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	-Mosebetsi o a kgotsofatsa le ha o sa hlaka mona le mane -Mehopolo e momahane ka tsela e mahareng mme e a kgodisa -Karlo ya mosebetsi e itseng e hlophisitswe -Karlo feela e hlophisehile ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	-Mosebetsi boholo o tswile lekoteng -Mehopolo ha e a momahana ka tshwanelo mme e a lahlehisa -Nehelano ha e na bopaki bo bokalo ba tlhophiso le momahano	-Boiteko ke bo fokolang ba ho arabela sehlooho -Mehopolo e tswile lekoteng ka ho phetahala, ha e a nepahala -Mosebetsi ha o a tsepama sehloohong, mme o dubakane

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50] (e tswela pele)

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlotlontswe ke tse lokelang sepheo/tshusumetso le maemo Kgetho ya mantswa, Tshebediso ya puo, ditlwaelo, matshwao a puo le mopeleto MATSHWAO A 15	Boemo bo hodimo	14–15 -Sehalo, rejisetara, tlotlontswe di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Tshebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshepo ka tsela e tsotegang -O sebedisitse sehalo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang -O batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto -O radilwe ka bokgoni bo tsotegang	11–12 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitse sehalo se loketseng -Boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshebediso ya puo le mopeleto -O radilwe hantle ka tshwanelo	8–9 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Tshebediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo -Puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitse ka tshwanelo -Sehalo se sebedisitse ka tshwanelo -O radilwe ka tsela e mahareng feela	5–6 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Puo e sebedisitse feela ka tsela ya motheo -Sehalo mmoho le moelelo o hlahiswang ke tema ke tse sa lokelang -Ho sebedisitse tlotlontswe ya motheo feela	0–3 -Puo e sebedisitse ha se e utlwisisehang -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo -Tshebediso ya tlotlontswe e haellang ke sesosa sa nehelano e sa utlwisisehang
		13 -Tshebediso ya puo ke e nepahetseng mme e susumetsang sehalo sa tema -O batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto -O radilwe ka bokgoni bo tsotegang	10 -Tshebediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo -Sehalo ke se matla mme se loketseng -Ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto -O radilwe hantle	7 -Tshebediso ya puo ke e kgotsofatsang le ha ho na le ho sa tsamaelane mona le mane -Kakaretso sehalo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang	4 -Puo ke ya motheo feela mme e sebedisitse ka tsela e haellang -Popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako -Tlotlontswe e haella haholo feela	
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana MATSHWAO A 5	Boemo bo tlase	5 -Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehang -Katoloso ya dintlha ke e ikgethang -Dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	4 -Dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho -Momahano e bopilweng ke e supang bokgoni -Dipolelo le diratswana di loketse nehelano mme di fapafapannngwa ka tshwanelo	3 -Dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng -Dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng -Moqoqo o ntse o hlahisa moelelo	2 -Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang -Dipolelo le diratswana di na le diphoso -Moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso	0–1 -Dintlha tse hlokehang tsa bohlokwa ha di a haella -Dipolelo le diratswana tse hlahisitse ke tse fosahetseng -Moqoqo ha o na moelelo o lebeletsweng
		43–50	33–40	23–30	13–20	0–10

KAROLO YA A: MOQOQO**SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:**

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo le Setaele le tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	05	Seb. =
Matshwao ohle	50	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG FEELA karolong ya A, mme a ngole ka dihlooho tse PEDI karolong ya B.
- Karolo ka nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng bakeng sa ho tshwaya tema ka nngwe.
- Mohlahlobuwa a etse moralo bakeng sa tema ya hae.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong temeng ya hae etsa tsena tse latelang:
 - mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare le moralo kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya moqoqo:

Sehella lentswe kapa polelo e fosahetseng mola, o be o bontshe mofuta wa phoso hodima lentswe/polelo ka ho sebedisa matshwao ana a latelang.

- /** bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- , +** bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn** bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
- mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt** bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo a fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
- p** bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
- ^** bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe e siilweng dipakeng tsa mantswe a mang;
- //** bakeng sa ho arola diratswana

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1**

1.1 *Tse sehloho tseo dikgohola! Moqoqo wa phetelo/o hlalosang (Narrative/ Descriptive)*

- Moqoqong ona mohlahlobuwa o pheta taba e sehloohong ka tsela e kgodisang e bileng e hlakisa ditaba hantle.
- Ditaba tsa hae di lokela ho ba ketane ya diketsahalo, mme e be diketsahalo tse kgolwehang leha di theilwe hodima kgopolotaba.
- Moqoqo ona o hlalosa diketsahalo tsa boiqapelo, empa tse kgolwehang
- Temana ya selelekela e lokela ho hohela thahasello ya mmadi
- Moqoqo ona o ngolwa ho lekgathe lefetile le lephethi.
- Qetello e sa tlwaelehang, e kgahlisang e phethela ha monate
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - a ka hlalosa sebaka, letsatsi le nako ya dikgohola
 - a hlalose seo a ileng a se bona ka tsela e hlakileng e tla bopela mmadi setshwantsho se hlakileng ka ketsahalo eo;
 - a ka hlalosa tse ileng tsa etsahala ka mora moo, tse kang ho iswa ha mahlatsipa bookelong kapa mmoshareng, ho senyeha ha ditsela le marokgo; ho thuswa ha mahlatsipa ke mmasepala wa selehae le ba thuso ya pele.

[50]

1.2 *Mathata a bakwang ke tlhokeho ya mosebetsi setjhabeng: Moqoqo o hlalosang (Descriptive)*

- Moqoqo ona o hlalosa diketsahalo tsa nnete tse amang sehlooho.
- Mohlahlobuwa a ngole ditaba tsa hae jwalo ka ha eka o ne a le teng, mme o a di tseba.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlahlobuwa a ka bua ka palo e phahameng ya batho ba sa sebetseng;
 - a bontshe mathata a bakwang ke maemo ana a ho hloka mosebetsi a kang bofuma, kgatello ya maikutlo, malwetse a mangatangata jj;
 - a qoqe ka tharollo eo ho ka fanwang ka yona ho fokotsa sekgahla sa bonokwane le tlhokeho ya mosebetsi;
 - a bue ka mesebetsi eo batho ba ka ithehelang yona bakeng sa ho rarolla bothata bona;
 - a bue ka bohloko boo batho ba utsweditsweng ke batho ba sa sebetseng ba bang le bona ka baka la ho lahlehelwa ke thepa ya bona;
 - a bue ka mathata ao mashodu a utswitseng ka baka la ho hloka mosebetsi a iphumanang a kene ka hara ona.

[50]

1.3 Botle le bobbe ba ho apara yunifomo: *Moqoqo o sa tshehetseng lehlakore (Discursive)*

- Mofuteng ona wa moqoqo mohlahlobuwa o sekaseka sehlooho, e be o nehelana ka dintlha tse tshehetsang le tse hanyetsanang le sona.
- Moqoqo ona ha o nke lehlakore, mme sepheo sa wona ke ho nehelana ka maikutlo mahlakoreng ka bobedi a sehlooho.
- Dintlha tse tshehetsang le tse hanyetsanang di lokela ho lekalekana kapa di batla di lekana, ho se lehlakore le phahamiswang ho feta le leng.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:

Botle ba ho apara yunifomo:

- mohlahlobuwa a ka hlalosa dibaka moo yunifomo e aparwang ho tsona, tse kang bookelong, sepoleseng, dikolong le dikerekeng tse fapaneng;
- a ka bolela hore yunifomo e ka fana ka seriti, e ka beha baithuti maemong a tshwanang, e ka thibela ho pepesa ba kojwana di mahetleng, jwalo jwalo.
- a ka bontsha ka moo yunifomo e ka kopanyang batho ka teng;

Bobbe ba ho apara yunifomo:

- mohlahlobuwa a ka bontsha ka moo yunifomo e ka tlisang ditlamorao tse mpe ka hore batho e be mahlatsipa ka baka la ho amahanngwa le ho itseng ho sa lokang;
- a ka bontsha ka moo dinokwane di ka sebedisang yunifomo ho ikgakanya e le mapolesa kapa borasephethephethe kapa baoki (mohlala ho utswa masea dipetlele);
- a ka bontsha ka moo e ka amohang motho tokelo ya ho apara seo a se ratang

[50]

1.4 Ithanete e tlile ka ditlamorao tse ntle setjhabeng. *Moqoqo wa kgang (Argumentative)*

- Moqoqo ona ke wa kgang. Mohlahlobuwa o kgetha lehlakore, mme o tsepama dintlheng tse dumellanang kapa tse hanyetsanang le sehlooho, ho ya ka moo a kgethileng kateng.
- Mohlahlobuwa a hlahise ntlhakemo ya hae, mme a e tshehetse ka mabaka a utlwahalang;
- Ntlhakemo ya mohlahlobuwa e lokela ho hlaka ka nako tsohle.
- Disebediswa tsa bonono tse fapaneng le mawa a tshusumetso di lokela ho sebediswa.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:

Dintle tsa tsebediso ya inthanete:

- Mohlahlobuwa a ka hlalosa hore inthanete ke eng;
- a ka hlalosa hore e bebofalletsa batho mosebetsi, (batho ba bang ha ba sa fola dibankeng, melaetsa e tsamaya ka pele ka diimeile);
- a ka hlalosa hore inthanete e thusa batho ka ho ba bolokela nako le tjelete ka ha ha ba hloke ho ba le tjelete ya ho palama, ho posa ditokomane le ho etsa dikgatiso tsa dipampiri;
- a ka hlalosa le hore dikolong tse ding boingodiso bo etswa ka inthanete;

- a ka bua hape ka ntlha ya ho thusa ka diphuphutso- diasaenemente, ho ntshetsa pele tsebo ya bona ka ho fumana tlhahisoleseding ka Google.
- a ka bolela le ka hore botitjhere ba fumanela baithuti tlhahisoleseding ya dithuto tse ding inthaneteng.

Dimpe tsa tshebediso ya inthanete:

- Mohlahlobuwa a ka hlahisa dimpe tsa inthanete (inthanete e ka fokotsa mesebetsi ya batho ba kang basebetsi ba dilaeborari, ba dibankeng ka ha ho se ho e na le batho ba sebedisang inthanete bakeng sa ho ya bankeng le balaolasephethephethe ka ha ho se ho na le dikhamera tse sebediswang mebileng ho tshwara batho ba tlotseng moedi wa lebelo);
- Ditshebeletso tsa poso di a fokotseha kaha ha ho sa rekwa ditempe ka sekgahla sa mehleng ka ha batho ba hokelana ka diimeile ho e na le ho ngollana mangolo;
- a ka bolela hore dinokwane di nkela batho ditjhelete tsa bona ka bolotsana di sebedisa inthanete;
- a ka boela a hlalosa bonokwane bo etswang ka inthanete ho phatlalatsa mmimo le dibuka tsa batho ntle le tumello le tefo;
- a ka bua ka ditlamorao tse bosula, (mohlala ho hohela basadi/barwetsana petong) tsa ho ba le dikamano tsa marato ka inthanete;
- a bue ka kgohedi e etswang inthaneteng moo batho ba hohelwang ka hore ba ka fumantshwa mosebetsi;
- a ka bua ka ditlamorao tse mpe tsa ho boha ditshwantsho tsa thobalano inthaneteng.

[50]

1.5 *Seo nka se etsang ho tsosa tjantjello ha nka ba titjhere ya Sesotho. Moqoqo wa boimamelo (Reflective)*

- Ona ke moqoqo wa boimamelo, oo ho wona mongodi a hlahisang maikutlo a hae hodima sehlooho a se nahanisisa ka botebo.
- Mongodi o nahana ka ntlha ya ho tlisa diphetoho puong ya Sesotho ebe o fana ka maikutlo le mehopollo ya hae.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlahlobuwa a ka hlalosa bohlokwa ba puo ya Sesotho;
 - a ka boela a bua ka bohlokwa ba thuto ya Sesotho jwalo ka ha e le e nngwe ya dipheho tsa ho fetela sehlopheng se latelang;
 - a lokodise tseo a ka di etsang ho hodisa tjantjello ho baithuti, mme mehopollo eo a tlang ho e hlahisa e lokela ho ba ya boiqapelo feela e nang le bonnete ka hare.

[50]

1.6 *Setshwantsho: Moqoqo wa mofuta ofe kapa ofe.*

Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ka tsela e kgodisang ebileng e hlakisa ditaba hantle. Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo oo a o fumanang ka setshwantsho.

- 1.6.1
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka bua ka mekete ya dikapeso diyunivesithing le hore e etsahala ha ho etsahetse eng;
 - a bue ka thabo e bang teng ha motho a fetile dithuto tsa hae;
 - a bue ka menyetla ya mosebetsi eo a tlang ho e fumana jwalo ka ha a se a na le mangolo a thuto e phahameng;
 - a bue ka motlotlo oo batswadi ba bang le ona ha ngwana bona a atlehile dithutong;

[50]

- 1.6.2
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka bua ka tlhokeho ya metsi;
 - a bue ka disebediswa tse kgang metsi;
 - a ka bua ka metsi a latwang hole le leqeme la ona;
 - a ka bua ka komello le ka merwallo;
 - a bue ka tshitiso ya tshebediso ya pompo e le nngwe;
 - a bue ka tlhweko le melemo ya metsi;
 - a ka lokodisa kamoo metsi a lokelang ho baballwa kateng;
 - a bue ka mesebetsi e fapaneng ya metsi.

[50]

- 1.6.3
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka bua ka makgotla a dinyewe;
 - a ka bua ka tekatekanyo ya ditokelo;
 - a ka bua ka toka;
 - a ka bua ka sekala se bontshang boima ba ntho;
 - a hlalose se etsahalang ka phaphosing ya makgotleng a dinyewe;
 - a ka ipopela pale e amanang le tsa molao.

[50]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:****50**

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
<p>DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO</p> <p>(Nehelano le mehopolu) Ho rala, ho hlophisa mehopolu. Kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo</p> <p>MATSHWAO A 15</p>	<p>13–15</p> <p>-Tshekatsheko e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang -Mehopolu e matla e butswitseng -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema -Mosebetsi ha o kgere o tsepame sehloohong -Mehopolu le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositsweng ka botebo, mme dintlha di tshhetsa sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa</p>	<p>10–12</p> <p>-Tshekatsheko e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema -Mosebetsi ha o kgere o tsepame sehloohong -Mehopolu le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositsweng ka botebo, mme dintlha di tshhetsa sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa</p>	<p>7–9</p> <p>-Tshekatsheko e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Mosebetsi ha o a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng -Mehopolu le dikahare di na le momahano e amoheleng -Ke dintlha tse itseng feela tse tshhetsang sehlooho -Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng</p>	<p>4–6</p> <p>-Tshekatsheko ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema -Mosebetsi o na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa o a kgera -Mehopolu le dikahare ha se ka mehla di momahaneng -Sehlooho se tshhetswa ke dintlha tse itseng feela -Sebopeho se fofo feela, mme se na le bohlotso bo boholo</p>	<p>0–3</p> <p>-Tshekatsheko e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo -Mehopolu le dikahare ha di na momahano -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshhetsang sehlooho -Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng</p>
<p>PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO</p> <p>Sehalo, rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswa, matshwao a puo le mopeleto</p> <p>MATSHWAO A 10</p>	<p>9–10</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Tshebediso ya puo e nepahetse e bile e bopehile hantle -Mosebetsi ha o na diphoso</p>	<p>7–8</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle -Tshebediso ya tlotlontswa e ntle haholo -Mosebetsi boholo ha o na diphoso</p>	<p>5–6</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo -Tshebediso ya tlotlontswa ke e lekaneng -Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo</p>	<p>3–4</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle -Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata -Tshebediso e seng kae ya tlotlontswa -Moelelo o nyotobetse</p>	<p>0–2</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o tletse diphoso o dubakane -Tlotlontswa ha e dumellane le maemo -Moelelo o nyotobetse haholo</p>
MATSHWAO	22–25	17–20	12–15	7–10	0–5

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	15	DMS =
Puo, Setaele le Tekolobotjha	10	PST =
Matshwao ohle	25	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho tse PEDI karolong ena.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a Abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho fella kgatong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a Abelwe matshwao bakeng sa tshebediso ya puo ho fella kgatong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a Abelwe matshwao bakeng sa sebopeho ho fella kgatong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a etse moralo bakeng sa ditema tsa hae.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya tema e telele:

- Sehella lentswe kapa polelo e fosahetseng mola, o be o bontshe mofuta wa phoso hodima lentswe/polelo ka ho sebedisa matshwao ana a latelang.
 - / bakeng sa ho arola mantswa a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
 - —, + bakeng sa ho kopanya mantswa a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
 - **mn** bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
 - **mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
 - **mt** bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo a fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
 - **p** bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
 - ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe e siilweng dipakeng tsa mantswa a mang;
 - // bakeng sa ho arola diratswana.

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANANO**POTSO YA 2****2.1 Lengolo la semmuso****Sebopeho:**

- Diaterese di pedi.
- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba ka letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo, feela jwalo ka lengolo la setlwaedi.
- Aterese ya ya ngollwang (moamohedi) e ngolwa ka letsohong le letshehadi. Aterese ya moamohedi e qalwa ka maemo a tshebetso a ya ngollwang.

ELA HLOKO: Tsela e nepahetseng ke ya hore aterese le letsatsi/mohla di lokela ho ngolwa di arohane. Ha mohlahlobuwa a ngotse aterese le letsatsi/mohla di kopane, ho se be le kotlo eo a e fuwang.

- Tlase aterese ke tumedisio (monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana).
- Tlase tumedisio ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo leo.
- Ka mora mola wa sehlooho ho ngolwa seratswana sa selemekela (sa pele) seo e leng ntshetsopele ya ditaba.
- Seratswana se seng le se seng ke se matlafatsang mahlakore a fapaneng a taba eo ho buuwang ka yona. Ho siuwe mola pakeng tsa diratswana.
- Qetelo le yona e be ya semmuso, mme e ka ngolwa tjena: 'Ka botshepehi' 'Ka boikokobetso' jj.
- Ya ngolang lengolo o lokela ho ngola lebitso la hae ka botlalo ka mora qetelo, ebe o a saena ka mora lebitso leo.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - sepheo seo lengolo le ngollwang ka sona – ho kopa tlhahisoleseding mabapi le makala a thuto a fumanwang yunivesithing eo;
 - a totobatse dithuto tseo a di entseng kereiting ya 12;
 - a kope thuso ka lekala la mosebetsi leo yena a ka le latelang ho ya ka dithuto tseo a di etsang kereiting ya 12;

[25]**2.2 Raporoto/Tlaleho****Sebopeho:**

Ena ke tema eo ho tlalehwang ketsahalo e itseng ho yona mme sebopehong e lokela ho hlahisa dintlha tsena tse latelang:

- motho kapa batho bao raporoto e lebisitsweng ho bona;
- sehlooho sa raporoto;
- letsatsi kapa mohla wa ketsahalo;
- ditaba kapa dintlha tseo ho tlalehwang mabapi le tsona;
- pehelo e entswe ke mang;
- mohla le sekenetjhara/tshaeno.

- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - raporoto e lebisitswe ho mosuwehlooho;
 - sehlooho sa raporoto e tla ba ho utsuwa ha dikhomphutha
 - letsatsi kapa mohla oo ketsahalo e etsahetseng ka lona;
 - boemo ba phaposi eo dikhomputara di bolokwang ka ho yona le polokeho ya tsona;
 - a hlahise hore pehelo e entswe ke mang le maemo a hae mosebetsing;
 - a qetelle ka ho saena le ho ngola la mohla.

[25]

2.3 Lengolo la setswalle/setlwaedi

Sebopeho:

- Aterese e nngwe mme ke ya mongodi wa lengolo
- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha bohareng ba leqephe ho leba letsohong le letona.

ELA HLOKO: Tsela e nepahetseng ke ya hore aterese le letsatsi/mohla di lokela ho ngolwa di arohane. Ha mohlalobuwa a ngotse aterese le letsatsi/mohla di arohane kapa di kopane, ho se be le kotlo eo a e fuwang.

- Tlase aterese ke tumedisano.
- Seratswana sa selelekela se lokela ho ba sekgutshwane, se omele ditaba.
- Mmele wa lengolo o ahwa ka diratswana tse seng kae, moo mohlalobuwa a hlahisang ditaba ka botebo.
- Qetelo ya lengolo e ba e kgutshwane, le puo e be ya setswalle, mohlala: 'Wa tsena, Ke nna', jj.
- Mongodi o ngola lebitso la hae kapa ka moo ba tlaetseng ho bitsana kateng (lebitso la botswalle), mohlala Wa mme, Ntja mme, Weso, Kgotsi, Kgabaneso, jj.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - sepheo seo lengolo le ngolwang ka sona – ho kgothatsa motswalle ya kulang jwalo ka ha e le moo ho se ho tla ngolwa;
 - a hlahose mekgwa eo a tlang ho thusa motswalle kateng hang feela ha a tswa sepetelele;
 - a bontshe motswalle bohlokwa ba ho sa lahle tshepo ka nako ya mahlonoko e kang ena.

[25]

2.4 Lenanetsamaiso le metsotso ya kopano.

Sebopeho:

- Metsotso e lokela ho ba le tse latelang: mohla/letsatsi, nako le sebaka/tulo moo kopano e tlang ho tshwarelwa teng.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - Dikahare tse lebelletsweng tsa metsotso ke tse thehilweng hodima lenanetsamaiso;
 - pulo le kamohelo;
 - tlhomamiso ya seboka/kopano;
 - ba teng le ba siyo;
 - metsotso ya kopano e fetileng;
 - tse tswang metsotsong;
 - ditaba tse ding. (ho be le ditaba tse pedi ho isa ho tse tharo tse ntjha);
 - kgetho ya letsatsi la kopano e latelang;
 - ho kwala kopano.

[25]

2.5 Puo**Sebopeho:**

- Puo ya sebui e be le selelekela, mmele le qetelo.
- Selelekela e be se hohelang, moo a ka fanang ka mabaka a hore ke hobaneng a nehelana ka puo eo.
- Mmele o fupare boholo ba dintlha tsa hae tsa thoholetso.
- Qetelo e be e nang le sehlahlo mme e be e akaretsang puo ya hae.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlahlobuwa a ka qala pele ka ho leboha sebaka seo a se fuwang;
 - a lebohe bohle ba teng mmokeng oo;
 - a bue ka sepheo sa seboka seo;
 - a bontshe kamoo tshebediso ya dithethefatsi e leng kotsi kateng bathong ba di sebedisang le ho ba sa di sebediseng;
 - a bue kamoo ho leng bonolo ka teng ho fetoha lekgoba la dithethefatsi;
 - a bue ka mofuta ya dithethefatsi eo a e tsebang le kotsi ya mofuta ka mong.

[25]**2.6 Puisano****Sebopeho:**

- Puisano ke tema e ngolwang ho hlahisa puisano e teng dipakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta.
- Puisano e ngolwa ka mehla e le puo ya mmui, empa matshwao a di-a-bulwa-di-a-kwalwa ('...') ha a sebediswe.
- Lebitso la sebui le ngolwa ka letsohong le letshehadi la leqephe le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi.
- Polelo e nngwe le e nngwe e lokela ho ba karabelo ya polelo e sa tswa buuwa mmoho le katoloso ya dintlha hodima polelo eo.
- Sehlo le puo tse sebediswang di tla itshetleha kamanong ya dibui le seo ho buuwang ka sona.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlahlobuwa a ka qala ka selelekela moo a hlahisang bothata ba moithuti ya se nang seaparo sa sekolo.
 - a totobatse kopo ya hae le mabaka a etsang hore a etse kopo e jwalo; a hlahise dikarabelo tsa mosuwehlooho mme puisano e tswela pele.

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 50****MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 100**